

BATI TRAKYA TÜRK BASININDA ATATÜRKÇÜ BİR GAZETE İNKILÂP (1930-1931)*

Yrd. Doç. Dr. Hikmet ÖKSÜZ**

Giriş

Batı Trakya Türkleri azınlık durumuna düştükten sonra basın yayın faaliyetlerine hız vermişlerdir. Lozan Antlaşması'nın hemen ardından başlatılan gazetecilik çalışmaları, Selanik'ten getirilen baskı makineleriyle İskeçe ve Gümülcine merkezli yürütülmüştür.

İki savaş arası dönemde Batı Trakya'da yirmiye yakın gazete çıkartılmıştır. Çeşitli nedenlere bağlı olarak çok uzun ömürlü olamayan bu gazeteler birbirlerine karşı da rakip durumdaydılar.

Gazetelerin yayın politikalarını kabaca iki kısımda değerlendirmek mümkündür:

- a) Türkiye yanlısı, milliyetçi ve Türk inkılâplarını destekleyenler,
- b) Türkiye karşıtı, anti-milliyetçi ve Cumhuriyet aleyhinde faaliyet gösterenler.

---

* 20-21 Nisan 2000 tarihlerinde Trakya Üniversitesi tarafından düzenlenen "Uluslararası I. Balkan Sempozyumu"na sunulan bildirinin gözden geçirilmiş halidir.

** KTÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Trabzon.

İki Savaş Arası Dönemde Batı Trakya'da Çıkan Türkçe Gazeteler¹:

Gazetenin Adı	Sahibi	Basıldığı Yer	Çıktığı Yıllar	Yayın Politikası
Zaman	Tahsin Ziya	İskeçe	Lozan Sonrası	Seçim Gazetesi
İmdat	Sedat Hakkı	İskeçe	1924	-
Yeni Ziya	Mehmed Hilmi	İskeçe	1925-1926	Milliyetçi
İtila	Çopur İsmail Hakkı	İskeçe	1925-1930	Anti-Milliyetçi
Adalet	Aziz Nuri	Gümülcine	1927	Anti-Milliyetçi
Yeni Yol	Mehmet Hilmi-Osman Nuri-			
	Hıfzı Abdurrahman	İskeçe	1926	Milliyetçi
Yeni Adım	Mehmet Hilmi	İskeçe	1926-1936	Milliyetçi
Yarın	Mustafa Sabri	Gümülcine-İskeçe	1927-1930	Anti-Milliyetçi
Peyam-ı İslâm	Mustafa Sabri	İskeçe	1930	Anti-Milliyetçi
Zaman	Ayazzade Tahsin	Gümülcine	1928	Özel Propaganda
İnkılâp	Hıfzı Abdurrahman	İskeçe	1930-1931	Milliyetçi
Milliyet	H. Hüseyin Fehmi	İskeçe	1931-1968	Anti-Milliyetçi
Trakya	Osman Nuri	İskeçe	1932-1965	Milliyetçi
Ülkü	İsmail Şahap	Gümülcine	1933-1935	Milliyetçi
Cumhuriyet	İsmail Demir Serdaroğlu	İskeçe	1933	Özel Propaganda
Müdafaa-yı İslâm	İttihad-ı İslâm Cemiyeti ²	Gümülcine	1935-1941	Anti-Milliyetçi
Ulus	—	—	—	—

Biz bu çalışmada tam koleksiyonu elimizde bulunan İnkılâp Gazetesi'nin Batı Trakya Türk toplumunu sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel yönlerden nasıl geliştirmeye çalıştığını ve Türkiye'den kaçan firarîlerin rejim aleyhtarlığı faaliyetlerine karşı nasıl savaş açtığını irdelemeye çalışacağız.

1. Gazetenin Şekil ve İçeriği

İnkılâp Gazetesi yayın hayatına başlamadan önce "herkesin bir seneden beri beklediği milli gazete İnkılâp çıkıyor" başlığı altında tek sayfalık bir ta-nıtım sayısı basarak yayınına 21 Mart Cuma günü başlayacağını beyan etti.

¹ Adil Özgüç, *Batı Trakya Türkleri*, İstanbul 1974, s. 116-125.; Feyyaz Sağlam, "Batı Trakya'da Türkçe Yayınlar", *Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöeni, Bildiriler*, Ankara 1999, s.357-361.; Aleksandre Popovic, *Balkanlarda İslâm*, İstanbul 1995, s.336-338.

² Gümülcine'de faaliyet gösteren İttihad-ı İslâm Cemiyetinin eski harflerle bastırıldığı ve Türkiye aleyhinde irticaî yazılar ihtiva eden beyannamelerinin ülkemize girişi Bakanlar Kurulunun 15/7/1933 tarih ve 14699 sayılı kararıyla yasaklanmıştır. *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi*, 030. 18.01 / 30.51.19

Gazete tanıtım sayısında kendisini “*iktisadi varlığını, İçtimaî kıymetini, siyasî ehemmiyetini kaybetmiş öksüz bir kütlenin hıçkırığı*” olarak tanımlamaktaydı. İnkılâp, ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda Batı Trakya Türklerini geliştirmeyi amaçlamanın yanında, Türk azınlık arasında yerleştirilmeye çalışılan nifak ve anlamsız geçimsizliklerin giderilmesi yönünde de mücadele edeceğini ortaya koyuyordu. Ayrıca, öğretmenlerle de ilgilenerek Türk çocuklarının iyi eğitilebilmesi için gerekli imkânların sağlanması yönünde gayret sarf edeceğini de belirtmekteydi.

İnkılâp, Batı Trakya’da sadece Türkler için yayın yapacağına özel vurgu yaparak gayesinin sahiplerine maddi menfaat temin etmek olmadığını altını çiziyordu. Bu amaçla dört sayfa olarak çıkartılacak gazetenin bir drahmiye satılacağını ilân ediyordu.

21 Mart 1930-7 Mayıs 1931 tarihleri arasında yayın hayatında kalan İnkılâp, bu süre zarfında 45 sayı çıkabilmiştir. Gazetenin imtiyaz sahibi Hıfzı Abdurrahman, baş yazarı ve sorumlu müdürü Muallim Osman Nuri idi. Matbaa ve idarehanesi Ambar Sokağı No: 50, İskeçe olan gazete haftalık ve yıllık abone şartı 100 drahmiden ibaretti. Genel ilânların satırını ve günü geçmiş nüshaların fiyatını 5 drahmi olarak belirleyen gazete “*Türklere ait her yazı kabul olunur, neşredilmeyen evrak iade edilmez*” ilkesini de sütunlarına taşıyordu.

Gazetenin ismi olan “*İnkılâp*” kelimesi, aydınlık saçan çizgilerin içerisinde büyük puntolarla Latin harfleriyle yazılmakta ve ismin hemen altında “*Siyasî, İçtimaî, İktisadî, Milliyetperver Türk Gazetesidir*” ifadesi yer almaktaydı. Birinci sayısında Latin harfleriyle “*İnkılâp Niçin Çıkıyor?*” sorusuna verilen “*Bir memleket içinde yaşayan kütlenin medeni seviyesi mevcut gazetelerin adediyle ölçülür; bu asırda gazetesiz bir kütle çölde yolunu şaşırılmış pusulasız bir seyyaha benzer*” cevabını manşete taşıyan gazete, sütunlarında eski ve yeni harfli Türkçeyi bir arada kullanmıştır. “*Yeni harfleri öğrenmek asri Türkün ilk işidir*” şiarını esas alan gazete Harf İnkılâbını Türk Azınlığa benimsetmeyi gaye edinmiştir³.

³ İnkılâp, Nr: 1, 21 Mart 1930.

Haftalık olarak çıkan İnkılâp Gazetesi çok geniş bir yazar kadrosuna sahip değildi. Yazılar çoğunlukla baş yazar ve sorumlu yazı işleri müdürü Osman Nuri imzasıyla neşredilir. Bunun yanında "Kılıç", "Cin", Müstear isimli "H.A." rumuzlu yazılar da sıkça göze çarpar.

Gazete genellikle iktisadî, sosyal ve siyasî konular ağırlıklı olmak üzere edebî ve kültürel yazılara da yer vermiştir. Bunlardan en göze çarpanı ve sürekliliği olanı Latin harfleriyle tam 32 sayı çıkan ve "*Türk çocuklarına hem hikâye hem ders*" üst yazısıyla verilen "*Vatansız Adam*" isimli bir Amerikan hikâyesidir.⁴

Bunlara ilaveten Balkanlar'dan ve dünyanın değişik yerlerinden haberler verilerek Batı Trakya Türklerinin bilgilendirilmesine çalışılmıştır. 1930'da Atina'da başlayan Balkan Konferansı,⁵ Balkan Olimpiyatları, Türk Dünyasından haberler başlığı altında; Kırgız-Kazak Türklerinin arazi, nüfus, iktisadî ve kültürel hayatı,⁶ dünyada 850 lisanın konuşulduğuna dair ansiklopedik bilgi, Almanya'da kömür ocaklarında meydana gelen iş kazaları, Hindistan'da Gandhi'nin İngiliz yönetimine karşı uygulamış olduğu pasif direniş bu çerçevede verilebilecek en çarpıcı örnekleridir.⁷

2.Cemiyet Hayatında Oynadığı Rol

İnkılâp Gazetesi toplumun dinamiklerini harekete geçirmek ve dayanışmayı artırmak için örgütlenmenin gereğine inanmıştı. Bu amaçla cemiyetlerin nasıl kurulabileceğini, hangi şartlar altında çalışabileceklerini ve cemiyet içindeki haklarının ve vazifelerinin kanun önünde nelerden ibaret olduğunu halka anlatmayı görev kabul etmiş; ikinci sayısından itibaren 21 Haziran 1914 tarih ve 281 numaralı Cemiyetler Kanunu'nu yayınlamaya başlamıştır.⁸

İnkılâp, Türk azınlık içerisinde bölünmelere meydan vermemek ve güç birliği kurabilmek için İskeçe ve Gümülcine'de oluşturulan gençlik teşkilatlarına ve halka millî bir kongrenin toplanması için çağrıda bulunmuştur. Bu

⁴ İnkılâp, Nr: 2, 29 Mart 1930; Nr: 39, 15 Kanun-ı evvel 1930.

⁵ İnkılâp, Nr: 33, 7 Teşrin-i evvel 1930; Nr: 24, 17 Teşrin-i evvel 1930.

⁶ İnkılâp, Nr: 36, 14 Teşrin-i sani 1930.

⁷ İnkılâp, Nr: 5, 11 Nisan 1930; Nr: 8, 22 Nisan 1930.

⁸ İnkılâp, Nr: 2, 29 Mart 1930; Nr: 15, 27 Mayıs 1930.

çağrı “*Kuvvetlerini ve vakitlerini kendi aralarındaki manasız cidallere hasreden ekalliyetler er geç varlıklarını kaybeder. Biz bunu bilerek hareket edelim*” uyarısıyla etkili hale getirilmeye çalışıldı. Halka cesaret vermek ve yüksek katılım sağlayabilmek için yakın geçmişte Bulgaristan Türklerinin bir Milli Kongre topladıklarını⁹ ve birkaç gün önce de Selânik’te Musevi Cemaatleri Kongresi yapıldığını örnek olarak vermeyi de ihmal etmemişti.¹⁰ Aynı ülkü etrafında sosyal, ekonomik ve siyasal birlik meydana getirilmesi durumunda müftülüklerin, vakıfların, okulların ve diğer kuruluşların daha iyi yönetilebileceğine olan inanç Türk kamuoyu ile paylaşılmak istenmiştir.

Batı Trakya Türk Azınlığı tarım toplumu özelliğine sahiptir ve geçim daha çok tütüncülükle sağlanmaktaydı. Ancak, Yunan Hükümeti’nin tütüne yönelik uygulamış olduğu politikalar zaman zaman Batı Trakya Türklerini çok zor durumlara düşürüyordu. Bunlardan biri “Valta” meselesiydi.¹¹ İnkılâp, çok sulak arazide tütün ekimini yasaklamak manasına gelen Valtalar meselesine tepki göstermiştir. Çünkü, valta araziye tayin etmek için kurulan komisyon Türklere karşı çok ağır haksızlıklar yapmaktaydı. Bir yandan tütün ekim alanlarının sınırlandırılması, diğer yandan fiyatlarda meydana gelen düşüş ve Türkiye’den gelen Rum mübadillerin önemli bir kısmının bu alanda istihdam edilmeye çalışılması çiftçilikle uğraşan Türkleri olumsuz yönde etkilemekteydi. Bunlara ilaveten muhacirlerin gelmesiyle birlikte tütün sektöründe üstünlüğü ele geçiren Rum esnafın çok fazla ıskarta çıkarması ve düşük fiyat uygulamaları Türk çiftçisini bezginlik noktasına getirmişti.

Bütün bu sorunlara çözüm bulabilmenin yolu Türk çiftçisinin kendi örgütlerini kurmasından geçiyordu. Bu konuda İnkılâp, bir ziraat şirketinin kurulması için gerekli olan şartları yayınlarak Türk çiftçisine rehberlik etmeye çalışmıştır. Ayrıca ziraat odası seçimleri için aynı listeden seçime girilmesi yönünde de uyarılarda bulunmuştur.¹²

⁹ İnkılâp, Nr: 4, 8 Nisan 1930.

¹⁰ İnkılâp, Nr: 10, 29 Nisan 1930.

¹¹ İnkılâp, Nr: 3, 4 Nisan 1930.

¹² İnkılâp, Nr: 34, 17 Teşrin-i evvel 1930.

İnkılâp, Yunan Hükümeti'nin ekonomik krizden çıkmak için uygulamaya koyduğu ve halka anlatmakta zorlandığı "ENDALMA" isimli vergiye sistem-siz, belirsiz olması ve halkın büyük çoğunluğunu işinden, gücünden etmesi nedeniyle çok ciddi itirazlar getirmiştir.¹³

İnkılâp, vakıfların idaresi, müftülerin serbestçe seçilebilmesi, öğretmen-lerin yetiştirilmesi ve atanmaları ile ilgili konularda da aktif tutum takınarak toplumun sesi olmaya gayret sarf etmiştir.

3. Türkiye'deki İnkılâplara Bakış

İnkılâp Gazetesi Türkiye'de yürütülmekte olan çağdaşlaşma hamlelerini yakından takip ederek Batı Trakya Türk toplumuna bunları duyurmayı ve benimsetmeyi görev saymıştır. Bu çerçevede, 1 Kasım 1928'de, Türkiye'de gerçekleştirilen "Harf İnkılabı"na son derece olumlu yaklaşmış ve hemen her sayısında "*Türkler, yeni harfleri bir an evvel öğrenmeye çalışınız, vakit zayi etmeyiniz*" uyarısını yapma ihtiyacını hissetmiştir.

Yeni harflerin öğrenileceği yer şüphesiz okullardı. Bu yüzden öncelikle öğretmenlerin örgütlenmesi ve yeni harfleri öğrenmesi gerekmekteydi. İnkılâp, 1930 yılının Mayıs ayında bu konuyu gündeme getirmiş ve "*Muallimlerimiz faaliyete geçmeli ve bir cemiyet teşkil etmelidir. Yeni harfleri iyi bilmeyen ve okutamayan muallimler bu üç ay zarfında onları mutlaka öğrenmelidirler.*¹⁴ *Gelecek sene her ne olursa olsun, hükümete rağmen dahi olsa eski harfler temelinden lağv edilmelidirler. Köylüler, muallimlerinizi sıkıştırınız. Bu tatil devresinde herkesin yeni harfleri öğrenmesi kabildir. Geç kalmak zarar verir*" önerilerinde bulunmuştur.

İnkılâp, sadece kültürel alanda değil, siyasî haklar, kılık-kıyafet ve laik düzene geçiş yönündeki diğer Türk inkılâplarının da benimsenmesi gerektiğini savunarak Batı Trakya Türklerinin önünü açmaya çalışmıştır. Gazete, Türkiye'de 1930 yılında kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkının tanınmasını takdirle karşılamış ve Batı Trakya Türklerine "*Türk kadını Türki-*

¹³ İnkılâp, Nr: 17, 6 Haziran 1930.

¹⁴ İnkılâp, Nr: 16, 30 Mayıs 1930. Bu sırada Batı Trakya'daki 500 öğretmenden ancak 100 kadarı yeni harfleri biliyordu. İnkılâp, Nr: 31, 19 Eylül 1930.

ye'de siyasî haklar talep ediyor, bizim kızlarımız ise hâlâ firarîler veya mülteciler elinde mahvoluyorlar. Türk ana ve babaları: Artık gözlerimizi açalım ve gelecek sene için ciddi bir irfan mücadelesine hazırlanalım¹⁵" çağrısında bulunmuştur.

Bütün uyarılar ve tavsiyeler yapılırken Batı Trakya Türklerinin tam manasıyla inkılâpçı bir ruha sahip olduğu,¹⁶ her geçen saniyenin dini taassup ve irticanın hayatından bir nebze götürdüğü ümidiyle Türk inkılabının bütünüyle benimsenmekte olduğu ve çağdaşlaşmanın Batı Trakya Türklerinin birinci hedefi olduğu dile getirilmektedir.¹⁷

4.Yüzellilikler ve Firarîlerle Olan Mücadelesi

Milli Mücadele sırasında İstanbul'da ve Anadolu'da düşmanlarla işbirliği yapmış vatan hainleri ile bunlara destek olanların önemli bir kısmı zaferin kazanılmasıyla birlikte İngiliz Yüksek Komiserliği'ne sığınarak yurt dışına kaçmış, diğer bir kısmı da yüzellilikler listesine alınarak yurt dışına çıkarılmışlardır.¹⁸

Yüzellilikler listesinde yer alanların bir kısmı Batı Trakya ve Kıbrıs¹⁹ gibi Türklerin yoğun olarak yaşadığı yerlere gidip Yunan ve İngiliz yöneticilerle temas kurarak Türkiye karşıtı uygulamalar içerisine girmişlerdi. 1922 yılından itibaren Batı Trakya'ya yerleşen firarî ve yüzellilikler Atatürk inkılâplarına karşı olan fikir ve politikalarını Batı Trakya Türkleri arasında yaymaya çalışmışlar ve Türk azınlık içerisinde ikilik yaratmışlardır.²⁰

Batı Trakya'ya yerleşen firarî ve yüzellilikler bir yandan Cemaat-ı İslâmiye isimli teşkilatlarda faaliyet gösterirken, diğer yandan Yunanlı yetkililerin ilgisini çekip desteklerini alabilmek için "Tahidromoz" ve "Taros" isim-

¹⁵ İnkılâp, Nr: 3, 4 Nisan 1930.

¹⁶ İnkılâp, Nr: 38, 11 Kanun-ı evvel 1930.

¹⁷ İnkılâp, Nr: 41, 15 Kanun-i sani 1931.

¹⁸ Fethi Tevetoğlu, Milli Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar, Ankara 1991, s.132.

¹⁹ Ahmet C. Gazioğlu, İngilizler Yönetiminde Kıbrıs-II, İstanbul 1966, s. 276.

²⁰ Yusuf Sarıay, "Yüzelliliklerden Gümtülcinefi İsmail Hakkı Bey'in Faaliyetleri (1908-1945)", Prof. Dr. Abdurrahman Çaycı'ya Armağan, Ankara 1995, s.386; Yaşar Nabi, Balkanlar ve Türklük, Ankara 1936, s.225.

li Rum gazetelerinin muhabirleriyle yapmış oldukları mülakatlarda İskeçe ve Gümülcine'deki Türk teşkilatlarının Batı Trakya'yı Türkiye'ye katmak için uğraştıklarını iddia ederek Yeni Adım ve İnkılâp gazetelerinin de bu uğurda çalıştıklarını söylemişlerdi.²¹

Yunan Hükümeti'nin gözüne girerek müftülük, vakıf ve okulların idaresini ele alabilmek için eski Osmanlı şeyhülislâmlarından ve yüzellilikler listesinden Mustafa Sabri, Batı Trakya Türkleri adına Venizelos'a bir muhtıra vermiştir. Rumcaya çevrilen ve 12 sayfalık bir kitapçık halinde bütün Rumca gazetelere bedava dağıtılan bu muhtıranın altında şu isimlerin imzası vardı:

- Mustafa Sabri (Firarî)
- Mehmet Nevzat
- Hacı Veli (Firarî)
- Ali Vasfi (Firarî)
- Hacı Yakup (Meşhur Yobaz)
- Hafız Şerif (Gümülcine)
- Mehrikozlu Mustafa (Gümülcine)
- Sabri Hoca (Şöhretli)
- Aziz Efendi (Hemitli)
- Çatalbaş A. Hamdi (İskeçe)
- Mumcu Ahmet Hamdi (İskeçe)
- Hafız Mehmet (İskeçe)
- Salih (Gümülcine)
- Hacı Mehmet (Gümülcine)
- Molla Hasan (Çarıkcı)
- Süleyman Çavuş (Çarıkcı)
- Osman Efendi (Çarıkcı)
- Hafız Hüseyin (Çarıkcı)

²¹ İnkılâp, Nr: 4, 8 Nisan 1930.

İnkılâp, firarîlerin öncülük ettiği bu çalışmalara ve ortaya atmış oldukları iftiralara çok sert tepki göstermiş ve bunları Türk ve Rum vatandaşları arasında kundakçılık yapmakla suçlamıştır.²²

Yayın hayatına girdiği günden itibaren İnkılâp, firarîlerin fesatçı propagandalarına karşı koymuş ve Mustafa Sabri'nin çıkarttığı Yarın Gazetesine²³ sert eleştiriler getirmiştir. Mustafa Sabri Yarın Gazetesi vasıtasıyla Türkiye'de yaşayan halkın ve Batı Trakya Türklerinin dinden çıktığını iddia etmekte ve Batı Trakya'da bir hilafet müessesesinin kurulması gerektiğini savunmaktaydı.²⁴ Mustafa Sabri gazetesinde bu fesatçı propagandaları yürütürken, diğer bir firarî Ali Vasfi, İskeçe Cemaat-i İslâmiye reisi sıfatıyla aynı yönde faaliyetlerini sürdürmekteydi. Ali Vasfi ve Mustafa Sabri arasında yakın bir ilişki vardı. Ali Vasfi, cemaat reisliği, mektep müdürlüğü ve evkaf riyasetini şahsında toplamıştı. Yakın akrabalarını yönettiği kurumlara yerleştirmekle kalmamış, Mustafa Sabri'ye de yeni bir memuriyet tahsis etmiştir. Ayrıca Mustafa Sabri'nin oğlunu öğretmen olarak atamış ve Yarın Gazetesinin matbaasını da vakıf dükkanlarından birine yerleştirmiştir. Böylece vakıfların 200 bin drahmiyi geçmeyen gelirleri 150 bini Ali Vasfi ve akrabalarına, geri kalanı da diğer firarîlere dağıtılarak keyfi bir şekilde kullanılmış oluyordu.²⁵

Batı Trakya'daki Türk kuruluşlarının Yunan Hükümeti tarafından firarîlere teslim edilmiş olması ve keyfi olarak kullanılması Türk azınlık tarafından tepkiyle karşılanmakta ve hükümete olan güvenin azalmasına yol açmaktaydı.²⁶ Bu yüzden Batı Trakya Türkleri, firarîlerin kontrolünde olan okullara çocuklarını göndermeme kararı almışlar ve Lozan Antlaşması'na atıfta bulunarak hükümetten firarîlerin Batı Trakya'dan kovulmasını istemişlerdir.²⁷

²² İnkılâp, Nr: 7, 18 Nisan 1930.

²³ Yarın gazetesi Türkiye'de aynı isimle bir gazetenin çıkması üzerine 70. sayıdan itibaren Peyam-ı İslâm adını aldı. Özgüç, a.g.e., s.123.

²⁴ İnkılâp, Nr: 1, 21 Mart 1930. Yüzelliliklerden Mustafa Sabri tarafından Gümülcine'de çıkarılıp daha sonra İskeçe'ye nakil olunmuş olan Yarın isimli gazete Türkiye aleyhinde gelişmiş güzel yayınlarda bulunduğu için Dahiliye Vekaleti'nin 25.08.1930 tarih ve 4053/172 numaralı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine Bakanlar Kurulu adı geçen gazetenin Türkiye'ye girişini 08.10.1930 tarih ve 9993 sayılı kararıyla yasaklamıştır. B.C.A. 0.30. 18. 01. / 14. 63. 17.

²⁵ İnkılâp, Nr: 9, 25 Nisan 1930.

²⁶ İnkılâp, Nr: 9, 25 Nisan 1930.

²⁷ İnkılâp, Nr: 12, 6 Mayıs 1930.

İnkılâp Gazetesi, yüzellilikler listesinde olan ve 1930 yılında memleketi Gümülcine'ye gelip burada Anadolu Rum-Muhacir cemiyetleriyle de temasa geçerek teşkilat kurmak²⁸ ve para toplayıp bir gazete çıkartmak isteyen Gümülcineli İsmail Hakkı'ya da tepki göstermiş ve destek olunmamasını istemiştir.²⁹

Batı Trakya'ya sığınan firarîler, Gümülcine'den ziyade İskeçe'de tutunma imkanı bulabildikleri için İnkılâp Gazetesi bunlarla mücadeleye ağırlık vermiştir. İnkılâp, zaman zaman Türkiye'de gelişen olaylarla Batı Trakya'daki firarîlerin hedef ve anlayışları arasında bağlantı kurup toplumu uyanık tutmaya çalışıyordu. Bu tür yazılardan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması ve Menemen Olayı ile ilgili olanları en ilgi çekicileri idi.

Bunlardan birincisi, Fethi Bey tarafından kurulan partinin, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın tesis ettiği düzeni ortadan kaldıracığını hayal eden yüzellilik firarîlerin meydana gelecek boşluğu doldurmak üzere bir kabine teşkil etmelerine dairdi. İnkılâp Gazetesi'nin alaya aldığı ve gülünç olarak nitelediği hayali kabinede şunlar bulunuyordu.³⁰

Sadrazam : Gümülcineli İsmail Hakkı

Şeyhülislâm : Mustafa Sabri

Maarif Nazırı : M. Sabrizade Sabri

Adliye Nazırı : Ali Vasfi

Harbiye Nazırı : Çerkez Ethem

Umum Jandarma Kumandanı : Çopur A. Hakkı

İnkılâp'ta "*Hortlayan Taassub*" başlığı altında yazılan diğer yazıda ise "Menemen Hadisesi"ne yer verilerek Kubilay'ı şehit eden mürtecilerin Batı Trakya'daki firarîlerle aynı fikirde oldukları hatırlatılmıştır. Aynı yazıda "*Herkes bilmelidir ki firarîler Menemen asileri gibi kana susamış ve her türlü fenalığı irtikâbdan çekinmeyecek birer ruh taşımaktadırlar*" uyarısı yapılmaktaydı.³¹

²⁸ Sarıay, a.g.m., s.386.

²⁹ İnkılâp, Nr: 25, 25 Temmuz 1930; Nr: 26, 1 Ağustos 1930.

³⁰ İnkılâp, Nr: 26, 1 Ağustos 1930.

³¹ İnkılâp, Nr: 41, 15 Kanun-ı sani 1931

İnkılâp Gazetesi'nin firarîlerle girmiş olduğu mücadele Türk-Yunan ilişkilerinin düzelmesi ve buna bağlı olarak 30 Ekim 1930'da yapılan "İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Sözleşmesi" ile semeresini verdi. Bu sözleşmeye göre Batı Trakya'da bulunan 13 yüzellilik 16 Ocak 1931 tarihine kadar burayı terk edeceklerdi.³² Ankara'da yapılan bu sözleşmeden sonra yüzelliliklerin her biri bir başka tarafa dağıldı. Sınır dışı edilen yüzelliliklerin önde gelenlerinden Gümülcineli İsmail Hakkı Fransa'ya,³³ eski Şeyhülislâm Mustafa Sabri de Mısır'a yerleşti.³⁴

5. Türk-Yunan Antlaşmalarına Bakışı

Lozan Antlaşması'ndan bu yana Türkiye ile Yunanistan arasında devam eden "etabli" uyuşmazlığı 10 Haziran 1930 tarihinde Ankara'da imzalanan antlaşmayla sona erdirilmiş ve iki komşu ülke arasındaki ilişkilerde yeni bir dönem açılmıştır.

İnkılâp Gazetesi, 11 Haziran 1930 Çarşamba günü yani imza tarihinden bir gün sonra antlaşmanın tam metnini Latin harfleriyle yayınladı.³⁵ 19 maddeden ibaret olan bu antlaşmanın mal ve parayla ilgili kısmında özetle şunlardan bahsedilmektedir:

1. Mübadele dışında bırakılmış Garbi Trakya mıntikasını terk edip avdet hakkından mahrum bulunan Türklere ait Yunanistan'daki mallar.

2. Adı geçen bölgenin dışında bulunan ve etabli Türklere ya da avdet hakkından faydalanan şahıslara ait menkul ve gayr-i menkul malların tam mülkiyeti Yunan Hükümetine geçecektir.

³² Selânik'teki Rum gazeteleri ve Atina'da yayımlanan Akropolis Gazetesi yüzelliliklerin sınır dışı edilmesinden dolayı hükümete çatmış ve hükümeti Yunan namusunu satmakla itham etmişlerdir. İnkılâp bu gazetelere "Filhakika firarîler buraya misafir gibi geldiler, fakat misafir olarak ikamet ettikleri haneyi temelinden yıkmaya kastettiler. Kovuldukları diyarda yaptıkları aynı fenalıkları burada da tabike kalktılar. Atina ve Selanik gazeteleri bilmelidir ki, firarîler onlardan ziyade bizden sorulur. Biz de Atina ve Selanikliler kadar bu vatanla alakadavız; bahusus firarî işi kendi meselemizdir" diyerek cevap vermiştir. İnkılâp, Nr: 40, 24 Kanun-ı evvel 1930.

³³ Sarımay, a.g.m., s. 386.

³⁴ Özgüç, a.g.e., s.123.

³⁵ İnkılâp, Nr: 18, 11 Haziran 1930.

Yunan Hükümeti, yukarıda adı geçen emlak sahipleri için 425 bin İngiliz lirası tahsis edecekti. Bu meblağın 150 bin lirası mübadele bölgesi dahilinde bulunan mülkleri için Batı Trakya Türklerine, 125 bin lirası mübadil Türklerle dağıtılmak üzere Türk Hükümetine, 150 bin lirası da İstanbul dışındaki mülklerine karşılık avdet hakkından istifade edecek şahıslarla etabli Rumlara verilecekti. Ayrıca, Yunan Hükümeti, Batı Trakya'daki müslüman etablielere ait olup iadesi yasak malların ihtiyaç duyulduğunda tazminatı sahiplerine ödenmek şartıyla alınabilmesi için Karma Komisyonun emrine 15 bin İngiliz lirası tahsis edecekti. Batı Trakya'daki etabli Türklerle, İstanbul'daki etabli Rumlara tahsis edilen meblağlar Karma Mübadele Komisyonu tarafından dağıtılacaktı.³⁶

İnkılâp Gazetesi'nin bu antlaşmaya yönelik ilk yorumu "*Sekiz senelik mütemadî bir faaliyetin bir mahsulü olan bu itilâfi; bizi kararsızlıktan kurtaracağı için selamlarız. Fakat, hiçbir taksiratı olmayan Garbi Trakya Türklüğünün yarı haklarını bile temin etmeyen bu mukaveleden memnun değiliz*" şeklindeydi.³⁷

İnkılâp, Haziran-Temmuz-Ağustos ayları boyunca yapmış olduğu yayınlarda Ankara Antlaşması'nı hep gündemde tutmuş ve imzalanan antlaşmanın Lozan'da elde edilmiş olan hakları zedelediği, uygulanması durumunda Batı Trakya Türkü'nü olumsuz yönde etkileyeceği görüşlerine yer vermiştir.³⁸ İnkılâp, yalnız bırakıldıkları hissine kapılarak Batı Trakya Türklerine bir çağrı yapma ihtiyacını hissetmiştir: "*Bu güne kadar iki hükümet münasebâtına bağlı gördüğümüz akıbetimizin bundan böyle muayyen olacağı tabiidir. Şimdiden sonra gayret doğrudan doğruya kendimize düşüyor. Biz çalışır ve iyi bir sistem takip edersek hayat-ı içtimâyetimiz çok daha güzel bir şekil alacaktır.*"³⁹

³⁶ İnkılâp, Nr: 18, 11 Haziran 1930; Nr: 19, 13 Haziran 1930.

³⁷ İnkılâp, Nr: 20, 20 Haziran 1930.

³⁸ İnkılâp, Nr: 21, 27 Haziran 1930.

³⁹ İnkılâp, Nr: 22, 4 Temmuz 1930.

İnkılâp, 10 Haziran 1930 tarihli Ankara Antlaşması'nın tatbikinden sorumlu olan Muhtelit Mübadele Komisyonu'nun ilânlarına yer vererek⁴⁰ halkı bilgilendirmeye çalışmış ve 150 bin liradan hisse alacak olanlar için konulmuş olan iki aylık sürenin iki ay daha uzatılması için ilgili komisyona çağrı ve uygulamada çıkan aksaklıklardan dolayı da uyarılarda bulunmuştur.⁴¹

İnkılâp, 30 Ekim 1930 tarihinde Ankara'da yapılan "Dostluk, Tarafsızlık, Uzlaşma ve Hakem Antlaşması", "Deniz Kuvvetlerinin Tahdidi Hakkında Protokol" ve "İkamet, Ticaret ve Seyrisefain Sözleşmesi" türünden bağtılara da "Belki Türk-Yunan milletleri için mesut bir istikbal açacak; fakat bu gü-rültülü antlaşma bizim hayatımıza bir damla saadet katabilecek mi?" soru-sunu yönelterek ihtiyatlı bir bakış açısı sergilemiştir.⁴²

6. Gazetenin Kapanması

21 Mart 1930 tarihinde idealist bir çizgide yayın hayatına başlayan İnkılâp Gazetesi 9 Mart 1931 tarihine kadar 44 sayı çıkartmıştır. Bu tarihten itibaren gazete iki ay yayınına ara verdikten sonra son sayısını 7 Mayıs 1931 günü basmıştır. Bu sayıda gazetenin sahibi Hıfzı Abdurrahman, "İnkılâp nasıl çıktı, ne yaptı, neden inhilâl etti, bundan sonra ne olacak?" sorularına cevap vermek üzere "Son Bir İzah" başlıklı yazıyı kaleme aldı.⁴³ Bu yazıda Hıfzı Abdurrahman: "Himayesiz ve perişan bir halde kalan Trakya Türklüğü üstün-de korkunç ve karanlık bir şekilde döndürülen entrikalarla mücadele etmek, dövüşmek gayesiyle ortaya atılan İnkılâp bu gün yine böyle çirkin dalaverele-re alet-i ittihaz edilmek istenerek sahadan çekilmek mecburiyetine sokuluyor" diyerek gazetenin eski baş yazarı Osman Nuri'ye eleştiriler getirmiştir.

Gazetenin kapanmasının sebeplerini baş yazar Osman Nuri'nin diğer yazarları gazeteden kopartması ve dengesiz çıkışlarda bulunmasına bağlayan Hıfzı Abdurrahman aynı zamanda eski baş yazar Osman Nuri Beyin dayısı Hafız Galip Beyin emrine girerek menfaatini ön planda tutarak gazeteye ihanet ettiğini de iddia etmiştir.

⁴⁰ İnkılâp, Nr: 32, 30 Eylül 1930; Nr: 33, 7 Teşrin-i evvel 1930; Nr: 35, 31 Teşrin-i evvel 1930; Nr: 36, 14 Teşrin-i sani 1930; Nr: 37, 6 Kanun-ı evvel 1930.

⁴¹ İnkılâp, Nr: 35, 31 Teşrin-i evvel 1930.

⁴² İnkılâp, Nr: 36, 14 Teşrin-i sani 1930.

⁴³ İnkılâp, Nr: 45, 7 Mayıs 1931.

Hıfzı Abdurrahman, “*Son Bir İzah*” isimli yazısında (H.A.) rumuzuyla çıkan yazıların Osman Nuri tarafından kaleme alındığını açıklamak lüzumunu hissetmiştir. Hıfzı Abdurrahman eski baş yazarının hatırasını ortadan kaldırmak için “*İnkılâp*” ismini terk ettiklerini söyleyerek bundan sonra “*Milliyet*”⁴⁴ ismi altında haftalık bir gazete çıkaracağını duyurmuştur.

Gazetenin sahibi kapanış gerekçelerini daha çok iç meselelere bağlarken Adil Özgüç gazete yöneticilerinin toplum değer ve alışkanlıklarına ilk anda ters düşen aşırı yazılarına ve buna bağlı olarak gelişen reaksiyona bağlamaktadır.⁴⁵

Sonuç

Batı Trakya Türklerinin fikrî mücadele ve faaliyetleri içerisinde gazetecilik önemli bir yer tutmaktadır. Lozan Antlaşması sonrası dönemde Batı Trakya’da Türk azınlığın çıkartmış olduğu gazetelerin uzun soluklu olamayışları göze çarpan en temel özelliştir. Bunun sebepleri teknik ve mali yetersizliklerin ötesinde, cemaat içerisinde oluşan gruplaşmalar ve görüş ayrılıklarında aranmalıdır. 1930-1931 yılları arasında bir yılı aşkın bir süre yayın hayatında kalan *İnkılâp* da bu yazgıdan kendini kurtaramamıştır.

Türk-Yunan ilişkilerinin hal yoluna girmeye başladığı bir dönemde faaliyete geçen *İnkılâp* Gazetesi Türk inkılâplarının Batı Trakya Türkleri tarafından benimsenmesinde köprü görevi yapmaya çalıştı. Bu çerçevede firarîlerle ve onların arkasındaki güçlerle amansız bir mücadeleye girerek Türk kimliği kavramına özel vurgular yaptı. Müslüman azınlık yerine Türk Azınlığı şuurunu yaratmak ve kökleştirmek için örgütlenmenin gereğine inanan *İnkılâp*, bu yönüyle de ekonomik, sosyal, kültürel ve sportif kuruluşlara esin kaynağı olmuştur. Yazar kadrosunun darlığı, zamanla yazarlar arasında belirlenen görüş ayrılıkları ve baş yazarla gazete sahibinin arasının açılması gazetenin başlangıçtaki idealist çizgisini koruyamamasına yol açmış, bu durum gazetenin kapanmasına sebep olmuştur.

⁴⁴ Ancak incelediğimiz eserlerde Milliyet gazetesinin sahibi olarak Hamdi Hüseyin Fehmi ismi geçmektedir. Özgüç, a.g.e., s.124; Popovic, a.g.e., s.338; Mücahit Mümin, “Batı Trakya’da Türkçe Yayın Hayatı”, *Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni, Bildiriler*, Ankara 1999, s.368.

⁴⁵ Özgüç, a.g.e., s. 124.

ÖZET

Batı Trakya Türkleri azınlık durumuna düştükten sonra basın-yayın faaliyetlerine hız vermişlerdir. Lozan'ın hemen ardından başlatılan gazetecilik çalışmaları İskeçe ve Gümülcine merkezli yürütülmüştür.

İki savaş arası dönemde Batı Trakya'da yirmi civarında gazete çıkartılmıştır. Bu gazeteler, çeşitli nedenlere bağlı olarak çok uzun ömürlü olmadıkları gibi birbirlerine de rakip durumdaydılar. Gazetelerin yayın politikalarını kabaca iki kısımda değerlendirmek mümkündür:

- a) Türkiye yanlısı, milliyetçi ve Türk inkılaplarını destekleyenler.
- b) Türkiye karşıtı, anti-milliyetçi ve Cumhuriyet aleyhinde faaliyet gösterenler.

Biz bunlardan 21 Mart 1930-7 Mayıs 1931 tarihleri arasında faaliyet gösteren ve Türk inkılâplarını samimiyetle destekleyen "İnkılâp" gazetesini inceleyeceğiz. İskeçe'de azınlık önderlerinden Hıfzı Abdurrahman ve Osman Nuri tarafından çıkartılan "İnkılâp" kendisini "*Siyasî, İctimâî, İktisadî, Milliyetperver Türk Gazetesidir*" şeklinde tanımlamaktaydı. İnkılâp, haftada bir gün ve dört sayfa olarak çıkartılmıştır. "*Yeni harfleri öğrenmek asri Türk'ün ilk işidir*" şiarını esas alan gazete harf inkılabını Türk azınlığa benimsetmeyi gaye edinmişti. Bu amaçla gazete sütunlarında eski harfli Türkçe'ye ve yeni harfli Türkçe'ye dengeli oranda yer vermiştir.

Biz bu çalışmada tam koleksiyonu elimizde bulunan İnkılâp gazetesinin Batı Trakya Türk toplumunu sosyo-ekonomik, sosyo kültürel yönlerden nasıl geliştirmeye çalıştığını ve Türkiye'den kaçan firarîlerin rejim aleyhtarlığı faaliyetlerine nasıl savaş açtığını irdelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler

İnkılâp Gazetesi, Osman Nuri, Batı Trakya

ABSTRACT

When Western Thrace Turks became minority, they became more involved in press and publication. Journalism, which started soon after the Lausanne, was mainly based in Gümülcine and İskeçe.

During the inter-war period about twenty newspapers were issued in Western Thrace, and these newspapers did not last long in part due to various reasons as well as being opponent to each other. Their policy can be summarised as follows:

- a) the supporters of Turkey and Turkish nationalism, revolutions.
- b) the opponents against-Turkish nationalism, revolutions and the republic.

We deal with “İnkılâp” newspapers, which was issued between 21 March 1930 and 7 May 1931 and, which supported Turkish revolutions sincerely. This newspaper issued once a week with four pages by Hıfzı Abdurrahman and Osman Nuri, who were the leading people of the minority in İskeçe defined itself as a “*political, social, economy and patriotic Turkish newspaper*”. The newspaper adopting the idea of “*to learn the new alphabet is the first task of a civilized Turk*” wanted the new alphabet to be accepted by the Turkish minority. For this reason, both the new and old letters were proportionally placed together in the newspaper.

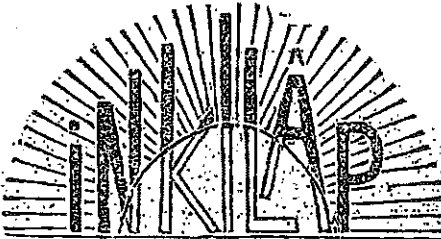
In this study we aim to discover how İnkılâp Newspaper, all issues of which were available to us, tried the develop Western Thrace Turkish society socially, economically and culturally. We also aim to analyse how this newspaper fought against the anti-regime activities of those who fled from Turkey.

Key Words

İnkılâp Newspaper, Osman Nuri, Western Thrace

'INKILAP'

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
 Χ. ΑΜΠΔΟΥΡΡΑΧΜΑΝ
 ΓΡΑΦΕΙΑ ΚΑΙ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ
 10 ΟΡΕΟΠΟΛΕΩΣ
 ΚΑΝΟΗ

ΜΑΤΟΣ 1931
 ΠΕΜΠΤΗ

Ετος Ιου - Αριθ. 45
 Ν. 45 - Sayisi 1 Drahmidir

Siyasi İktisat İktisadi Milliyetçiler Türk Gazetisidir. Sayisi 74 Perşembe 1931

Emek ve İhtilap

İhtilap nasıl çıktı, ne yapıldı, neden ihtilal etti? bundan sonra ne olacak?

Yeni bir hayat ve yeni bir dünya için ihtilal şarttır. İhtilal, bir devrin sonuna gelmiş olduğu zaman, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği...

İhtilal, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği...

İhtilal, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği...

İhtilal, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği...

İhtilal, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği...

İhtilal, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği, bir toplumun içindeki çelişkilerin, çabuk ve yavaş olarak kendini gösterdiği...